

19. Popüler Türk romanlarında aşk ve evlilik (1939-1945)¹**Sibel KARADOĞAN²****Öznur ÖZDARICI³****APA:** Karadoğan, S. & Özdarıcı, Ö. (2023). Popüler Türk romanlarında aşk ve evlilik (1939-1945). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 338-353. DOI: 10.29000/rumelide.1396748.**Öz**

Türk romanının başlangıcından itibaren kadın, aşk ve evlilik konuları ele alınır. Özellikle toplumsal hayatta kadının değişen yeri, aşk ve evliliğin seyrini değiştirir. Aşk ve evlilikte kadın edilgen konumundan sıyrılarak seçici ve belirleyici olur. Cumhuriyet Dönemi'nde yazılan popüler aşk romanlarının ana teması kadın erkek ilişkileri üzerine kurulur. Bu romanlarda geleneksel evlilik modeli olan görücü usulü evliliklerin aksayan yönleri gösterilirken olması gerekenin aşk evliliği olduğu düşüncesi ele alınır. Romanlarda kahramanlar kuvvetle özlemine duydukları romantik bir aşk isteği içerisinde. Bu isteklerine ulaştıklarında ise hayatın anlamı ve mutluluklarına ulaşmış olurlar. Dolayısıyla evlilikte idealize edilmiş fakat anlamı sorgulanmamış bir aşk tasarımı sunarlar. Kadın erkek ilişkilerindeki modernleşme isteğinin olumsuzluklarına da değinen yazarlar, özellikle evlilik dışı ilişkilerin bireysel ve toplumsal çıkmazlarına yer verirler. Kadın erkek ilişkilerinde flört normleştirilerek muhafazakâr toplum yapısı kırılmaya çalışılmıştır. Bunun temel sebebi, modern yaşam tarzını oluşturma isteğidir. Ama yazarlar, evlilik olmadan yaşanan ilişkilerin özellikle kadının bağımlık duygusunu kaybetmesine, aile kurumunun çökmesine ve toplumsal yozlaşmaya sebep olduğunu göstermek ister. Bu sebeple aşkın evliliğe vesile olabilecek yegâne güç olduğu ve inselliğin aşkın tamamlayıcı unsuru olarak evlilikte yaşanması gerektiği mesajını verirler. Bu çalışmada aşk ve evlilik konusu; Muazzez Tahsin Berkand, Mükerrerem Kâmil Su, Peride Celal, Kerime Nadir, Esat Mahmut Karakurt, Oğuz Özdeş, Mahmut Yesari romanlarından hareketle örneklendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Popüler roman, toplumsal değişim, aşk, evlilik

1. **Beyan (Tez):** Bu makale 2021 yılında Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında tamamlanmış olan "Türk Romanında Aşk (1938-1946)" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.**Finansman:** Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.**Telif Hakkı & Lisans:** Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.**Kaynak:** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.**Benzerlik Raporu:** Alındı – Turnitin, Oran: %3**Etik Şikayeti:** editor@rumelide.com**Makale Türü:** Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 08.09.2023-**Kabul Tarihi:** 20.12.2023-**Yayın Tarihi:** 21.12.2023; **DOI:** 10.29000/rumelide.1396748**Hakem Değerlendirmesi:** İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

2. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD / Dr., Kırıkkale University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature (Kırıkkale, Türkiye), karadogansibel@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0001-9124-0613, **ROR ID:** https://ror.org/01zhwwf82, **ISNI:** 0000 0004 0595 9528, **Crossreff Funder ID:** 100019442

3. Doç. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD / Assoc. Prof., Kırıkkale University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature (Kırıkkale, Türkiye), oznur_ozdarici@hotmail.com, **ORCID ID:** 0000-0002-5772-2624, **ROR ID:** https://ror.org/01zhwwf82, **ISNI:** 0000 0004 0595 9528, **Crossreff Funder ID:** 100019442

Adres | Address*RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**RumeliDE Journal of Language and Literature Studies***e-posta:** editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124**e-mail:** editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Love and marriage in popular Turkish novels (1939-1945)⁴**Abstract**

The Turkish novel has addressed themes of women, love and marriage since its beginning. Particularly, the changing role of women in societal life has altered the course of love and marriage. In love and marriage, women have moved away from being a passive figure towards being a figure who can select and decide. The main theme of popular romance novels written during the Republic Era is grounded on relationships between men and women. These novels depict the shortcomings of traditional arranged marriages, highlighting the idea that what should be pursued is a marriage based on love. In these novels, the characters are driven by a strong desire for a romantic love. When they fulfil their desire, they find the meaning of life and achieve happiness. As a result, they present an idealized but unquestioned concept of love in marriage. Authors also address the drawbacks of the desire for modernization in male-female relationships, particularly delving into the individual and societal dilemmas of extramarital affairs. In male-female relationships, dating has been normalized in an attempt to break down the conservative societal structure. The main reason for this is the desire to contribute to the creation of a modern lifestyle. However, authors aim to demonstrate that relationships experienced without marriage lead to the loss of a woman's sense of commitment, the breakdown of the family institution and societal degradation. For this reason, they convey the message that love is the sole force that can lead to marriage and that sexuality should be experienced as a complementary element of love within marriage. In the current study, the subject of love and marriage is exemplified through the novels of Muazzez Tahsin Berkand, Mükerrer Kâmil Su, Peride Celal, Kerime Nadir, Esat Mahmut Karakurt, Oğuz Özdeş and Mahmut Yesari.

Keywords: Republican Period, Popular novel, social change, love, marriage

Giriş

Evlilik, iki cinsin birlikteliğinin toplumsal kabul görmüş hâli olmasının yanı sıra âşıkların birleşmesinin içgüdüsel bir formudur. Çünkü evlilik, modern toplumlarda âşıkların ilişkilerinde bireysel olarak tek olmayı ve var olan ilişkinin sürekliliğini teminat altına alır. Evliliğin “*kültürün özel bir yaratıcı faaliyeti*” olduğunu söyleyen Malinowsky, evliliği “*iki insan arasında yeni bir ilişki kuran resmi bir damga ya da onaylama*” (2005, s. 21, 22), Dell de beraberliğin “*toplum gözünde vardiği kesinlik*” olarak tanımlar (2005, s. 51). Mitchell, aşkta evliliğin hedeflenen bir son olarak görülmesinin insan psikolojisinin bir gereksinimi olduğunu belirtir. Ona göre evlilik, sevgiyi daha güvenli kılma çabasıdır. Tek eşlilik ya da evlilik isteği, bireyin içsel bir korunma mekanizması olan güvenli bağlanma ihtiyacına karşılık gelir (2013, s. 26-28). Bu yorumların birleşimi evliliğin bireysel manada aşkın sürekliliğini ve kalıcılığını

⁴ **Statement (Thesis):** This article is derived from his doctoral thesis titled "Türk Romanında Aşk (1938-1946)" completed in 2021 at Kırıkkale University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature. It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 3

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 08.09.2023-**Acceptance Date:** 20.12.2023-**Publication Date:** 21.12.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1396748

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

garanti altına alması, toplumsal manada ise kadın erkek ilişkilerini yasal bir zemine oturtarak çiftlerin birlikteliğinin toplumsal bakımdan ayrıcalık kazanmasıdır.

Duyguların kalıtsal olduğunu düşünen araştırmacılar, duygu deneyiminin bütün insanlarda kendiliğinden, genetik kodlarla belirlenmiş bir miras olarak var olduğunu düşünür. Duyguların sosyal ve kültürel bir süreçte oluştuğunu söyleyenler ise bu deneyimi bir şekilde öğrenilmiş davranış ve hissediş olarak tanımlamaktadır. Bu görüşü savunanlara göre duygular, kültürlenme yoluyla öğrenilmiştir ve üretildikleri tarihsel, toplumsal, politik ve kültürel bağlamdan bağımsız değildir (Lupton, 2002, s. 25-33). Aşkın kişiyi bir başkasıyla birleştiren bir duygu olduğu düşünüldüğünde sadece fiziksel ve biyolojik bir varlık olmanın ötesinde başkası ya da başkalarıyla deneyimlenen bir olgu olarak kültürel ve toplumsal süreçlerden bağımsız düşünülmemeyeceği söylenebilir. Bu durumda duygusal ilişkileri belirleyen bireyin içsel dünyası olduğu kadar toplumdur. Evlilik de sadece aşkla şekillenen bir birliktelik şekli değildir. Evliliğe yüklenen anlamlar toplumsal algının ona yüklediği anlamlarla şekillenir. Evlilik, kimi zaman geleneksel düşüncenin şekillendirdiği bir alışveriş (zoraki evlilikler), kimi zaman bireysel olarak duygunun geri planda kaldığı planlı bir tasarımdır (görücü usulü evlilikler). Modern döneme kadar evlilikler hem Doğu hem de Batı'da bireylerin duygusal yaşantılarıyla şekillenmemiştir. Aşk evliliği düşüncesi Batı'da 19. yüzyılın sonlarında, Doğu'da ise ancak 20. yüzyılın sonlarında şekillenen bir durumdur.

Simonnet'in Batı'da aşkın geçirdiği evrimleri incelediği araştırmasından, evlilik algısına yüklenen anlamların zaman içinde toplumların düşünsel yapısına paralel olarak dönüşüme uğradığını görmek mümkündür. Batıda 19. asrın ikinci yarısı ve 20. asrın başlarına kadar evlilik, anlaşılabilir bir form olmaktan çıkarak eşler arasında duygunun ön plana geçtiği bir birlikteliğe dönüşür. Mantık ya da anlaşma ile şekillenen evlilikler, değişen değerlerle birlikte onaylanmayan ve hatta hicap duyulan bir model olmuştur. Evliliğin ana damarı olarak sunulan değer ise aşkın kendisi olmuştur. Özellikle 1900'lü yılların başlarında Batı'da doğum kontrol yöntemlerinin artması, kadınlar için bekâretin bir tabu olmaktan çıkması bağımsız bir kadın modeli oluşturur. Değişen kadın imajıyla birlikte aşkı evliliğin merkezine koyan kadın için cinsellik, tabu olmaktan çıkmıştır. Böylece evlilik ilişkisini tamamlayan başka bir unsur olan cinsellik ya da haz da evlilikte olması gereken bir öncelik olarak ikinci sırada yerini alır (2015, s. 103-108). Bu durum modern toplumlarda aşkla beraber tasarlanan evlilik modelinin doğmasına vesile olmuştur. Dolayısıyla evliliğin ön koşulu olarak sunulan bir aşk ideali, toplumların duygusal ve toplumsal değerlerini etkilemiştir.

Türk toplumunda evlilik ve aşk ilişkisi de bir dönüşüme uğramıştır. Osmanlı Türk toplumunda aşk ve evlilik ilişkilerinde dönüşümün yaşanması, sosyal hayattaki değişimin yanı sıra edebiyat metinlerinde sunulan aşk algısının sunduğu modelle şekillenir. Bu metinlerin gerçek dünyadaki karşılığının ne oranda olduğu özellikle erken dönem modernleşmesinde bilinmese de edebî metinlerle yeni bir algı oluşturulduğu araştırmacıların dikkat çektiği bir husustur. Timur'un belirttiği gibi 1850'lerden sonra sosyal hayatta yaşanan dönüşüm, kadın erkek ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcı olur. Klasik edebiyatın sunduğu edebî metinlerde, aşka yüklenen mistik anlamların yavaş yavaş çekilmeye başlamasıyla kadın ve erkek arasında seküler ve romantik bir duygu olarak aşk ortaya çıkmaya başlar. Bu dönüşümün referansı Batı'dan, özellikle Fransızcadan yapılan tercümeledir. Edebiyat özel olarak da roman vasıtasıyla sunulan yeni aşk algısı, bir zihniyet değişiminin habercisidir. Fransız romantiklerinden yapılan çevirilerde aşka yüklenen anlamlar, referans metinlerin içeriğiyle paralel olarak ve aynı zamanda toplumun yaşam modeline de uygun olan temiz, saf bir aşk modelidir. Ancak Batı kaynaklı bu aşkın Osmanlı Türk toplumunda uygulanabilirliği ve bunların romanlara yansımaları zordur. Kadın ve erkeğin sosyal yaşamda bir araya gelebilmesi ve birbirini tanıyabilmesi dönem şartları içinde pek mümkün değildir. Çünkü Osmanlı Türk toplumunda evlilik ya görücü usulü denilen

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

geleneksel yöntemle ya da erkeklerin satın aldıkları cariyeyle evlenme yoluyla gerçekleşir (2002, s. 25-28). Dolayısıyla Türk romanında kadın erkek ilişkilerinin anlatımı Tanzimat romanından itibaren toplumsal bir görev gibi ele alınmıştır. İmkânlar dâhilinde değişen dönemlerde yeni, modern ve eğitilmiş bir kadın imajı ile kadının toplumsal konumu romanlarda ele alınmıştır. Kadın sorununun belirleyici olduğu kadın erkek ilişkileri dünden bugüne dönüşüme uğramıştır.

Türk romanında aşk ve evlilik

Türk romanın teknik anlamda kaynağı Batı olsa da erken dönem Türk romanlarına özellikle tema bakımından kaynaklık eden Klasik Osmanlı şiiri, halk hikâyeleri, mesneviler ve meddah hikâyeleridir.⁵ Özgül, Batı'nın romanslarına ve romanlarına konu olan Hristiyan aşkın beşerî aşkı bir zaaf, bir tuzak olarak görmesinden bahseder. Batı'da bu algının değişmesi Yunan ve Latin hikâyelerinin anlatılmasıyla yıkılmıştır. Doğu'nun aşk algısında ise beşerî aşk, ilahi aşka giden bir aracı olarak görülür ve Doğu bu aşkı Arap ve Fars mesnevilerinden tanımıştır (2002, s. 10-11). Osmanlı'nın klasik sanat anlayışının arkasındaki tasavvuf felsefesi aşkı, iki kişi arasındaki romantik bir deneyim olarak değil Tanrı'ya karşı hissedilen sınırsız bir duygu olarak görmektedir. Ancak bu Timur'un belirttiği gibi cinsel aşkın Osmanlı toplumunda yok sayıldığı ya da aşağılayıcı bir davranış modeli olarak görüldüğü anlamına gelmez. Bunu şiire yansıtılmamış bir davranış olarak görmek daha mümkündür (2002, s. 26). Doğu'nun klasik aşk algısı, ilahi aşk ve beşerî aşkı eş değer bir biçimde sunarak bütünleşmiş bir aşk öğretisi sunar. Klasik dönem şiirinde şairler, dünyevi bir aşkı anlatırken tasavvuf terminolojisini kullanabilirken sufi şairler de tasavvufi aşkı tasvir eden dünyevi benzetmelerden faydalanmıştır (Halilov, 2015, s. 22). Bu durum ister istemez Doğu ve Osmanlı şiirinde akılla kavranamayan mistik ve seküler aşkın iç içe geçtiği bir duygu anlayışının şekillenmesine sebep olmuştur. Bu durum aşkın fiziki ve ruhi boyutlarının farklı yansımalar olarak algılanmasına zemin oluşturmuştur. Var olan aşk algısına bu açıdan bakmak yerinde olacaktır.

Özellikle Tanzimat Dönemi Türk romanlarında bu durumu görmek kaçınılmazdır. Cinsellik bedene dolayısıyla maddeye gönderme yaparken aşkın ruhî yönü manaya gönderme yapmaktadır. Ama bu ikisi arasında bir sentez oluşturulamamıştır. Parla, Tanzimat Dönemi romanlarında ruh ve beden bütünlüğünün sağlanamadığını hatta aşkın tamamlayıcı bu iki unsurunun birbirlerini dışlayan kavramlar olarak değerlendirildiğini söyler. Dolayısıyla romanlara aşkın yansıması şehvet ve sevgi olmak üzere iki yönlü gelişir ve bu ikisi kendisini zıt iki sembolle ifade eder: şeytan (şehvete dayalı aşk) ve melek (saf sevgiye dayalı aşk) (2006, s. 19). Beden ve ruh, şehvet ve saf aşk, şeytan ve melek gibi ikilemlerin Türk romanında bütünleşmemiş olması, klasik edebiyat geleneğinin yanı sıra geleneksel halk anlatıları ve Fransızcadan yapılan tercüme faaliyetleriyle de açıklanabilir. Dino, aşk algısında cinsellik söz konusu olduğunda ahlaki bir tutum olarak erdem kavramının belirginleştiğini söyler. Dino, bu durumu halk hikâyeleri ve masallarda aşkın iffet, saflık gibi olumlu duygularla yansıtılmasına bağlar. Tanzimat romancıları, geleneksel anlatılardaki kişi örneklerini izleyerek roman karakterlerini

⁵ Türk edebiyatının modern anlamda romanla tanışması, Batı'dan özellikle Fransızcadan yapılan çevirilerle başlar. Timur, erken dönem Türk romanının doğuşunda uluslararası kapitalistleşme sürecinin izlerinin yanı sıra kendi kültürel çizgilerinin de Türk romanının oluşumunu etkileyen faktör olarak değerlendirir (2002, s. 20). Tanzimat münevverlerinin çalışmalarına ilk örneklerini veren roman türünün gelişimi, Batılı roman tekniğiyle geleneksel Türk anlatılarının sentezi şeklinde karşımıza çıkar (İssı, 2002, s. 16; Moran, 2004, s. 11-13). Batı'dan yapılan tercümelemlerde seçilen eserler, tema ve işlev bakımından halk hikâyeleri ya da mesnevileri anımsatan eserlerin seçimi doğrultusunda olur. Batı'da romanın ortaya çıkışı ve gelişimi, farklı sosyokültürel olaylara yaslanmış olsa da Türk edebiyatında bir hikâye anlatma geleneğinin var olması, bahsi geçen anlatılarla Türk roman tarihinin bu süreci hızlı ve yumuşak bir şekilde atlatmasını sağlar (Özgül, 2002, s. 13). Dino da ilk Türk romanlarının oluşumunun temelinde yerli edebiyat geleneği olduğunu düşünür. Çünkü Tanzimat Dönemi romancılarının elinde gerçeğe dayanan bir konuyu ele almak için mesnevi, masal ve hikâye gibi sözlü geleneklerin dışında tutarlı, derli toplu teorik bir kurallar bütünü yoktur (2008, s. 31). Aynı zamanda Batı'dan yapılan tercümelemler, roman türünün gelişimini etkiler. Batı'da burjuva sınıfının güçlenmesiyle gelişimini hızlandıran roman türünün Türk edebiyatında aydınların şahsi gelişimiyle romanın bir tür olarak yaygınlaşmasını sağlar (Özgül, 2002, s. 13).

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

oluştururken kadınları olumlu model olarak iffet, saflık; erkekleri ise masumiyetin sembolü olarak sunar (2008, s. 135-136). Türk romanının diğer bir kaynağı olan Batı'dan özellikle Fransız romantiklerinden yapılan çevirilerin de romanlardaki aşk algısını şekillendirdiği görülür. Timur, yapılan çevirilerin rastgele seçilmediğini aydınların ve toplumun yaşamına ve aradıklarına uygun olan çeviri faaliyetlerini gerçekleştirdiğini düşünür.⁶ Bu aynı zamanda kadın erkek ilişkisi temelinde oluşan dünyevi bir aşkı yeni tanımaya başlayan Osmanlı toplumu için yumuşak bir geçişi de sağlar. Yapılan bu çeviriler, mistik aşkın seküler bir hâl almış şeklidir: Tutkulu fakat temiz (2002, s. 27-28). Çevirilerde seçilen romanların edebiyat geleneği içinde klasik, ilahî ve sembolik aşktan dünyevi bir aşk algısına geçişte duygusal ve zihinsel dönüşümü sağladığı düşünülebilir. Böyle olmakla birlikte aşk algısının Tanzimat Dönemi romanlarında geleneğin izlerini sürdüğünü ve beden-ruh ayrımıyla şekillenen kutsal bir aşka gönderme yaptığı söylenebilir.

Tanzimat romanlarında dünyevi aşk, beden ve ruh/madde ve mana şeklinde bir bütün olarak algılanmaz ya da yansıtılamaz. Bu durum aşkın cinsel yönünün romanlara yansımaması şeklinde tezahür eder. Bunu Tanzimat aydınlarının bağlı oldukları zihinsel bilgi felsefesiyle de açıklamak mümkündür. Parla, Tanzimat aydınları için mutlak metnin Kuran olduğunu ve dolayısıyla aydınların bilginin maddeden kaynaklandığını savunan biyolojik, fizyolojik ve materyalist kuramları şiddetle reddettiklerini dile getirir (2006, s. 79). Aşk ve duygular söz konusu olduğunda bu anlayış, şehvet ve geçici zevkler olarak görülen cinselliğin duygusal deneyimin bir parçası değil, romantik aşk duygusunun bizzat kendisinde var olan ulvi zevklere karşıt bir duygu olarak yorumlanmasına sebep olur. Dolayısıyla Parla'nın da belirttiği gibi cinsel tutku, kaçınılması gereken ve Batı ile özdeşleşen bir davranış olarak Tanzimat romanlarında karşımıza çıkar (2006, s. 84). Yazarlar erotizmden uzak durur. Aşkın ruhsal durumlarını yansıtırken bedensel yönlerine pek değinmezler. Bu bir anlamda aşkın sadece cinselliğe bağlanmaması olarak yorumlanabilir. Dino da bu durumu, benzer bir yorumla, İslamiyet'teki haram algılayışı, toplumdaki ayıp kavramı ve buna ilaveten dönem romanlarında sansürün uygulanması düşüncesine dayandırır (2008, s. 137, 138). Tanzimat romancılarının belirtilen kaynaklardan beslenen aşk algısı, en genel anlamıyla bir ikilemi yansıtır. Aşk, şehvet ve ideal sevgi olarak bir bütün değil birbirinden ayrı duygu ve hislerdir. Özcan, Tanzimat Dönemi romanlarındaki en belirgin aşk yorumunun bu noktada yoğunlaştığına dikkati çeker. Aşk; idealize edilmiş, yüce bir duygudur. Roman kahramanları cinselliği düşünmezler. Eğer cinsellik söz konusu olacaksa bu şehvete dayanan, geçici ilişkiler olarak yorumlanır. Şehvete dayalı bu birliktelikler ise nesnesini sevilen kişide değil, düşkün kadınlar ya da Hristiyan kadınlar arasından seçer (2014, s. 53, 54). Aşk ve cinsel duygunun tek bir öznde toplanamaması bir anlamda beşerî aşkın dünyevi bir zemine yerleşemediğinin ifadesidir. Tanzimat romancıları için aşk ve aşkın nesnesi kutsaldır. Kutsal olan nesneye karşı hazza dayalı bir istek duyulması onun dünyevileştirilmesidir.

⁶ Timur, Osmanlı'da ilk romanların yazıldığı sırada Batı romanında natüralist akımın etkili olduğunu söyler. Natüralist akımın gerçekleri olduğundan daha çirkin göstermesi, Tanzimat romancılarının çağdaşı roman örneklerini tercih etmemelerine sebep olur. Çünkü bu eserlerde Batı ahlaken yozlaşmış, aile kurumu çökmüş, kadın bağıllık duygusunu yitirmiştir. Batı'nın bu imajla yansıtılması, özellikle kadın ve aile söz konusu olduğunda Osmanlı toplumunun kabul edebileceği bir durum değildir (2002, s. 15-16). Türk romanının temel kaynağı olan Fransızcadan yapılan çevirilerin bilinçli bir faaliyetle seçildiğini dile getiren Dino da seçilen konuların özellikle geleneksel aşk hikâyeleri ve mesnevîleri okumaya alışkın okuyucunun beğenisine uygun aşk ve serüven konulu olmasına dikkat çeker (2008, s. 42). Bilinçli bir seçimle yapılan bu çevirilerin arka planında bir yandan modernleşme isteğinin diğer yandan geleneksel değerleri koruma kaygısının var olduğunu görmek mümkündür. Yalçın, tercümelerde seçilen romanların aşk konulu olmasını muhafazakâr bir aile yapısına sahip Osmanlı toplumunun aşk ilişkilerinde flörte imkân tanımamasına bağlar (2006, s. 220). Bu seçimi, Abbasbeyli, gündelik hayatında flört deneyimini yaşayamayan birey ve toplumun, "aşkı açık ve bağımsız bir şekilde", romanlarda yaşama isteğine bağlar (Sarıçelik Abbasbeyli, 2014, s. 118). Çevirilerde seçilen romanların edebiyat geleneği içinde klasik, ilahî ve sembolik aşk algılayışından dünyevi bir aşk algısına geçişte duygusal ve zihinsel dönüşümü sağladığı düşünülebilir.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Kadın erkek ilişkileri ve aşkın anlatımında Türk romanı, başlangıçta kadına ve erkeğe toplumsal olarak verilmiş imkânların ya da imkânsızlıkların ölçüsünde hikâyesini şekillendirir. Tanpınar, erken dönem Türk romanının bireyi ve dolayısıyla aşkı anlatırken yaşadığı imkânsızlığı, toplumun kadın ve erkeği bir arada yaşatamayan kapalı toplum yapısına bağlar (2005, s. 62). Timur, geleneksel kadın erkek ilişkilerinden dünyevi bir aşk modeline geçişin Osmanlı toplumu için pek de kolay olmadığını söyler. Çünkü Osmanlı toplumunda evlenme modeli aşka yer bırakmaz. Evlilik ya görücü aracılığıyla gerçekleşir ya da duygusal değeri olmayan maddi hesaplarla gerçekleşir. Bazen de erkekler satın alıp eğittikleri bir cariye ile evlenirler (2002, s. 32,33). Bu durum Tanzimat dönemi romanlarında kadının aşk nesnesi olarak seçilmesini de etkiler. Bu durumda romanlarda anlatılan üç kadın tipi karşımıza çıkar: Müslüman kadınlar, cariyeler ve gayrimüslim kadınlar. Cariyelerde seçim söz konusu olduğu için romanlarda onları tutkulu bir aşka imkân veren kadın tipi olarak görürüz. Müslüman kadınlar, aşk ve şehvetin bir arada anlatılmasına imkân vermediği için genellikle tek yönlü olarak ele alınır ve toplumsal imkânsızlık Müslüman kadınla erkeğin bir arada olmasına pek olanak tanımaz. Müslüman olmayan kadınların seçilmesi ise özellikle aşk ve şehvet konularında Müslüman bir kadının anlatılmaması ve zorunluluğundan doğmaktadır.⁷ Müslüman kadınların aşkın öznesi durumuna gelmesinin romanlardaki dönüşümü ise aile içi ya da yakın çevreden aşklar ile mümkün olur.

Neticede Tanzimat Dönemi yazarları aile ve evliliğin şekillendirilmesi hususunda çözümü, kadının toplumsal rolünün değişime uğramasıyla mümkün olduğunu görmüşlerdir. Firdevs Canbaz Yumuşak, bu dönem romancılarının üzerinde durdukları konuların anne ve eş olan kadının eğitimi, görücü usulü evliliğin sakıncaları, görüşerek ve anlaşarak yapılan evliliklerin gerekliliği olduğunu belirtir. Ayrıca bu konuların Tanzimat aydınlarının yeni tanıştığı mevzular olduğunu dolayısıyla çözümü ancak el yordamı ile bulmaya çalıştıklarını söyler. Bu bağlamda Şinasi'nin *Şair Evlenmesi* (1860) ile başlayan görücü usulü evlilik eleştirisini, Namık Kemal'in kadın ve aile hakkındaki yazıları *Terbiye-i Nisvan Hakkında bir Layiha* (1867), *Aile* (1872) ve *İntibah* (1876) romanı izler. Ahmet Mithat Efendi'nin geleneksel evlilik anlayışının eleştirisi olan *Felsefe-i Zenân*'i (1870), Şemsettin Sami'nin *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat*'i (1872), Sami Paşazade Sezaî'nin *Sergüzeşt*'i (1888), Nabızade Nâzım'ın *Zehra*'sı (1896) bu bağlamda evlilik ve aile konularına değinmiştir (2012, s. 157).

II. Abdülhamit Dönemi'nde sosyal hayatta özgür seçimin ve aşka dayalı evlilik fikrilerinin artmasıyla aşk ve evliliğin toplum için tehlikeli bir konu olmaya başladığı düşünülür. Bu tarz aşkların ve evliliklerin yolunu açan ise yazılı basın olur. Halit Ziya'nın *Aşk-ı Memnû*'su (1899), Mehmet Rauf'un *Eylül*'ü (1901), Saffet Nezihî'nin *Zavallı Necdî*'i (1902) evlilikte özgür seçimi savunan romanlardır (Canbaz Yumuşak, 2012, s. 158, 159). Servet-i Fünûn romanlarıyla Batılı aşk modeli olan alafranga aşk, romanlarda kendini gösterir. Bu durum, zihinsel dönüşümün bir yansıması olarak yorumlanabilir. Tanzimat romancıları geleneksel değerleri korumak adına sundukları aşk modelinde idealize edilmiş kutsal bir aşk sunarken Servet-i Fünûn romancıları için Batı her anlamda model olmuştur. Arslan'ın da belirttiği gibi arzu edilen Batı ve Batı romanının kendisinde sunulan yaşamdır. *Aşk-ı Memnû* ve *Eylül*'de anlatılan yasak aşk hem kavram olarak hem de işleniş olarak Batı'ya özgü bir aşk deneyimidir (2002, s. 562). Özellikle Halit Ziya'nın romanlarında değişen kadın algısıyla şekillenen aşk, farklı bir düzlemde karşımıza çıkar. Aşkın tarafı olan kadınların seçiminde hem sevginin hem de cinselliğin nesnesi olarak gayrimüslim kadınların yerini Timur'un da belirttiği gibi aynı ya da yakın sınıflar arasındaki Müslüman kadınlar alır (2002, s. 40). Bu durum aşk algısındaki dönüşümün de bir ifadesidir. Tanzimat romanlarında kendini hissettiren

⁷ Romanlarda aşk ve şehvetin temsilinde gayrimüslim kadınların seçilmesi hem Müslüman olmayan kadınların kadın erkek ilişkilerini daha serbest yaşamaları hem de toplumsal kabullerin şekillendirdiği algıyla cinselliğe nesne olarak seçilmesini olanaklı kılmıştır. bk. (Dino,2008, s. 138-144; Özcan, 2014,s. 54; Timur, 2002, s. 38, 39).

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Batı-Doğu, madde-mana, beden-ruh, cinsellik-saf aşk ayırımına dayanan ikili aşk algısı kadın bağlamında yavaş yavaş tek bir nesnede toplanmaya başlar.

Bu sebeple Türk romanına aşkın ve evliliğin nasıl yansıdığını, süreç içinde, kadına yüklenen anlamlar üzerinden okumak gerekir. Kadının aşk ilişkisi içinde gerçekçi bir şekilde çizilememesi, aşkın taraflarından biri olan kadının toplum içinde ve dolayısıyla edebiyatta kendini gösterememesinden kaynaklanır. Bu durum ister istemez ataerkil bir zihniyetle şekillenmiş eril bir aşk algılayışının doğmasına zemin hazırlar. Abbasbeyli'nin ifadesiyle erken dönem Türk romanlarında “aşk adeta erkekler için yazılmıştır.” (2014, s. 120). Bu durum ister istemez romanlarda aşk ilişkilerinin şekillenmesinde erkeğin belirleyici rolünü ön plana çıkarır. Özcan, bu durumu toplumsal ve geleneksel koşullara bağlar. Osmanlı toplumunda sosyal alanda Batı'yı hem fikrî hem de fizikî planda daha yakından tanıyan erkeklerin olduğunu dolayısıyla kadınların “dış evren”in mensubu olamadıklarını söyler (2014, s. 55). Kadın, özellikle Tanzimat romanlarında belirleyici ve seçici rolü üstlenemez. Karpat'ın dikkat çektiği gibi aşk romanlarının ana kahramanı olan kadınlar, sadece aşkın romantik işlevini yerine getiren, erkeğin hislerini harekete geçiren ve onun hayatını tamamlayan bir araç olarak kendini gösterir (2017b, s. 81). Kadının belirleyici olamadığı Tanzimat romanlarında erkeğin seçimi; toplumun zihniyetine, kültürel yapısına uygun aşk tasarımlarını ortaya çıkarır. Aşkın tarafı olan pasif roldeki kadın, Tanzimat romanlarında aşkın madde boyutu olan cinsellik algısıyla sunulacaksa Müslüman olmayan kadınları seçer. Namık Kemal'in, Ahmet Mithat Efendi'nin romanlarında bu durum bariz bir şekilde kendini hissettirir. Tanzimat romancıları bu seçimleriyle bir aşk algısı da sunarlar. Parla'nın yorumuyla şehvet, madde ya da şeytani bir hazdır ve bu, Müslüman olmayan kadın modelinde sunulur. Ahlak, din ve geleneğin sembolü olan masum, mahcup, terbiyeli delikanlı için model olacak aşkın nesnesi; onu saf ve temiz, maddi aşktan uzak bir seçimle belirleyeceği geleneksel değerleri temsil eden kadınlar olmalıdır (2006, s. 80). Tanzimat romanlarında sunulan aşk algısı Batı'yı temsil eden, masum delikanlının düşüşünü hızlandıran, maddeye dayalı aşk değil; ahlaki ve duygusal yönüyle kuvvetli, sadık, fedakâr, pasif, yüceltici, uysal, hazdan uzak ve dolayısıyla temiz bir aşk seçimi doğrultusundadır.

Özellikle kadının romantik bir aşk ilişkisi içinde nasıl tasvir edileceğinin kestirilememesi, kadının gerçekten uzak sembolik bir dille romanlara yansıtılmasına sebep olur. Bu durum aynı zamanda Tanzimat Dönemi romanlarında gerçeklikten uzak ve dolayısıyla yapay, romantik bir aşk algısı oluşturur. Daha önce de belirtildiği gibi Tanzimat romanlarında kadın, kendisine atfedilen iki sembolle karşımıza çıkar: melek ve şeytan. Erkek ise en genel anlamıyla masumiyetin sembolüdür. Parla'nın belirttiği gibi bu durumu en iyi yansıtan örnek, cinsel yönden kadını kışkırtan şeytan rolündeki kadın (Mâhpeyker) ve kurban rolündeki erkektir (Ali Bey). “İntibah” romanı özelinde bakıldığında masum, toy, cinsel uyanışını henüz yaşamamış Ali Bey'in, şehvetin sembolü olan Mâhpeyker'in kurbanı olması söz konusudur (2006, s. 87). Böyle olmakla birlikte özellikle şehvetin sembolü olan Mâhpeyker ile yeni bir kadın ve aşk dönüşümünün yaşandığını da görmek mümkündür. Namık Kemal, Dilaşup ve Mâhpeyker zıtlığıyla geleneksel aşk algılayışını değiştirmeye çalışır. Parla; Dilaşup karakterinin yemek, içmek gibi insani faaliyetlerden uzak, kanlı canlı bir kadın tipinden uzakken Mâhpeyker'in tutkulu insan doğasıyla uyumlu gerçek bir kadın olarak kendini gösterdiğini söyler (2006, s. 93). Dilaşup; klasik edebiyatla şekillenmiş “soyut, estetik ve sufi, insancıl niteliğini neredeyse kaybetmiş, ruhsal ya da cinsel nitelikleri eksik, karmaşık anlamlı sevda anlayışının sembolü durumundayken kadın erkek ilişkilerini tabu olmaktan çıkararak Mâhpeyker ise bedensel ve ruhsal yönleriyle somut bir varlık” olarak karşımıza çıkar (Dino, s. 107-109). Bu ikilik aslında kadın ve aşk algılamasında bir kopuşa da zemin hazırlamıştır. Ali Bey, tercihini Klasik edebiyatın sembolik sevgililerini andıran Dilaşup'tan yana yapmışsa da gerçek anlamda romantik aşkı Mâhpeyker ile yaşamıştır. Bu algı, sonraki nesillerde evrimleşerek akrabalarını bulacaktır.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Tanzimat romanlarında çizilen kadın ve aşk algısı yukarıda da belirtildiği gibi Servet-i Fünûn romanında bir dönüşüme uğrar. Özcan'ın da belirttiği gibi Halit Ziya Uşaklıgil'in romanlarında Müslüman ve Müslüman olmayan kadın mukayesesi sorunu ortadan kalkmıştır (2014, s. 57). Halit Ziya'nın Bihter'i kanlı canlı, aşkı hem madde hem de mana boyutunda yaşamak isteyen bir karakter olarak karşımıza çıkar. Erkeğin aşkın seçiminde belirleyici rolünü elinden alır. Kadın, toplumsal kabullerin dışına çıkarak kendi seçimlerini yapabilen ve bunun bedelini de ödeyebilen bir özgürlükle romanlarda belirir.

Halit Ziya ile başlayan kadın erkek ilişkilerindeki dönüşümün diğer önemli isminin Hüseyin Rahmi Gürpınar olduğunu belirten Timur, Hüseyin Rahmi'nin psikolojik bir determinizmle aşk ilişkilerini psikolojik ve toplumsal yasalarla evrenselleştirdiğine değinir. Gürpınar'ın yarattığı kadın karakterler romanlarda “özgür düşünceli, saygın ve aktif” rol üstlenirler. Kadınlar özgür bir şekilde hem aşklarını hem de cinselliklerini yaşayabilmektedir (2002, s. 42-44). Gürpınar'ın romanlarında kadın erkek ilişkilerini kendinden önceki romanlara göre çok farklı bir boyutta ele aldığı söylenebilir. Moran, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarında özellikle cinsellik ve kadın karşısındaki tavrın, toplumun şekillendirdiği kadın algısından uzaklaşarak büyük bir dönüşüme uğradığını dile getirir. Gürpınar, romanlarında haksız bir düzen karşısından pasif ve ezilen kadın rolünü erkekle eşitlemeye çalışır. Aşk, Gürpınar için “çılgınlık sayılabilecek cinsel bir tutku”dur. Dolayısıyla Gürpınar'ın romanlarında aşkın evrimi başka bir yöne kayar. Cinsellik ve saf sevgi ikilemi yerini sadece cinsel tutkuya; aşkın toplumsal kabulü olan evlilik anlayışı ise yerini evlilik dışı serbest ilişkiye bırakır. Kadın ve erkek, aşkı algıladığı biçimde özgürce yaşayabilmelidir (2004, s. 122-127). Bu durumda Gürpınar için evlilik, kadın erkek ilişkilerinde önemli bir yere sahip değildir. Önemli olan hazların doyurulmasıdır.

Zihinsel ya da toplumsal alanda yaşanan dönüşümlerin edebiyata yansması kaçınılmazdır. Şahin'in Türk romanının gelişimini zihinsel ve toplumsal plandaki değişimlerle incelediği çalışmasında belirttiği gibi, romanda konunun seçimi ve incelenişi dönemin sosyal, siyasal, kültürel aktüalitesiyle yakından ilgilidir (2000, s. 50). Türk toplumunun farklı alanlarda yaşadığı değişimler, fıkri planda olduğu kadar duygu planında da kimi zaman kopuşa kimi zaman da dönüşüme uğramıştır. Toplumdaki her kırılma zihinsel ve duygusal bir dönüşüme zemin hazırlar. Özellikle romancıların elinde aşk ve evlilik, Batı'nın sunduğu algıyla modern bir aşk tasarımına dönüşmeye başlamıştır. Değiştirilmeye çalışılan kadın erkek ilişkileri, aile kurumu, sosyal hayatın içinde kadın ve erkeğin rolü gibi temalarla yazarlar kimi zaman bilinçli kimi zaman da farkında olmadan yeni bir aşk ve evlilik algısı oluşturmuştur.

Serpil Sancar, “geç Osmanlı ve erken Türk modernleşmesi”nin inşasında kadın erkek ilişkilerinin gazete ve dergi yazıları veya romanlarla ideolojik bir söylem olarak üretildiğine dikkati çeker. Araştırmacı, “erken modernleşme dönemi” olarak sınırladığı 1870-1935 yılları arası dönem aydınlarının özellikle “zihinlerle çok güçlü bir iletişim” kuran kurmaca vasıtasıyla kendi tasarımları olan aile, insan ve toplum hayallerini yansıttıklarını dile getirir. Osmanlı romanının Şemsettin Sami'nin Taaşuk-ı Talat ve Fıtnat romanından itibaren gündelik hayatta karşılığını bulamayan dolayısıyla dönemin aydınları için “aşk ve cinsellik ütopyası” olarak tanımlanan evlilikte romantik aşkın gerekliliği, karşılıklı aşka dayanan bir duygu tasarımı olarak Türk roman geleneğinde başlangıçtan itibaren vurgulanan bir imaj olur. Buna ilaveten Milli Edebiyat Dönemi romanlarında kadına yüklenen misyonla özellikle Halide Edip Adivar'ın romanlarında görünür olan yeni bir aşk ve evlilik algısı ortaya çıkar. Adivar'ın romanlarında Kemalist kadın kimliğinin bir yansıması olan cinselliği silinmiş, bireysel romantik aşkın önüne millî idealleri koyan idealde birleşen âşıkların evlilik tasarımları sunulur. Evlilik bu tarz romanlarda duygusal bir seçimle değil idealist bir projeye gerçekleştirilir (2012, s. 83-142). Kadının yeni oluşacak toplumda üstlendiği en önemli görev ailedir. Dolayısıyla aileyi şekillendirecek olan evlilik, aşk gibi bireysel bir duyguyla değil ülküsel değerlerle sağlanmalıdır.

Adres	Address
--------------	----------------

<i>RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi</i>	<i>RumeliDE Journal of Language and Literature Studies</i>
---	--

e-posta: editor@rumelide.com	e-mail: editor@rumelide.com,
tel: +90 505 7958124	phone: +90 505 7958124

Cumhuriyet dönemi romanlarında aşk ve evlilik

Cumhuriyet Dönemi romanında değişen toplumsal yapı, zihniyet ve dolayısıyla değişen kadın ve erkekler birlikte aşk ve evlilik algısı da farklılaşır. Romancılar kadın kahramanlarını aşk seçimlerinde ve yaşamlarında özgür bırakmaya çalışırken duygu ve tutkunun bir bütün olarak yaşandığı aşklara zemin hazırlar. Bu dönem romanlarında kadın ve erkek kahramanlar, özgür ve eşit şekilde duygularını yaşama imkânına sahiptir. Hem erkek hem de kadın kahramanlar cinsel isteklerini duygularıyla bütünleştirir. Kadın kahramanlar özelinde evlilik dışı ilişkiler, flörtler yaşanan duyguların bir parçası gibi aşk adına normalleşir, sıradanlaşır. Bu bakımdan romanlarda aşkın toplumsal ve geleneksel sınırları zorladığı görülür. Bunun en önemli sebebi ise Cumhuriyet Dönemi romanlarında aşka yüklenen anlamın, hayatın nihai anlamı ve her şeyin üstünde bir güç olma düşüncesidir. Kahramanlar romantik, tutkulu bir aşkı hissettikleri anda hayatlarının ve mutluluklarının tek hedefi aşkları ve tutkuları olur.

Bilindik bir klişe olan “Aşk evliliği” düşüncesini felsefeciler ve psikologlar farklı bağlamlarda tartışmışlar, özellikle romancılar, eserleriyle bunu olumlu ya da olumsuz yönleriyle gösterme gayreti içerisine girmişlerdir. Simonnet’in söylediği gibi “evlilik, aşk ve haz” ilişkilerde ideal bir görünüm olarak algılanmışsa da 1930-1950 yıllarında Batı’da bu algıyla yapılan evliliklerin genellikle boşanmayla sonuçlandığı gerçeği de söz konusudur (2015, s. 108). Batı’da şekillenen evlilik için aşk algısının, ilişkinin sürdürülebilirliği için tek neden olmadığı araştırmacı De Rougemont tarafından da dile getirilir. Aşkın bir görünümü olarak romantik evlilik, aşkın tek bir neden olan aşka indirgenmesine sebep olmuştur. Evliliği sürdüren toplumsal sınıf, kültür, huy birliği, geçmiş, maddi kaynaklar, yaş, geçmiş ve gelecek görüşü, aile, meslek, dinsel inançlar, fikir ve ruhsal birlik hep ikinci dereceye düşmüştür. Dolayısıyla araştırmacı, aşkın evlilik için bir aracı olması gerektiğini ve yeri geldiğinde aradan çekilerek yerini başka değerlere bırakması gerektiğini söyler. Çünkü romantik aşk, engeller ve hayalle beslenen bir yapıya sahiptir. Evlilik ise bunun aksi istikametinde ilerler (2005, s. 80, 81). De Rougemont’un aşk ve evlilik arasında var olan çıkmaza getirdiği bu yorum, evlilik için aşkın diğer nedenler kadar gerekli olduğu ancak önceliğin aşk olmadığı çıkarımıdır. Çünkü aşk, araştırmacının belirttiği gibi engeller ve hayalle beslenir. Yoksun olunanın varlığına ulaşma bir anlamda romantik duygunun çıkmaza girmesine neden olur. Timuçin’in belirttiği gibi sadece aşkla yapılan evlilikler “aşkın mezarı” olur. Çünkü evlilik duyguların sürdürülebilir olması bakımından elverişli ortamı sağlamaz (2010, s. 169). Evlilik ve aşkı bağdaştırmanın oldukça zor olduğunu söyleyen De Beauvoir, sevmenin evlenmek anlamına gelmeyeceğini böyle bir algının evliliği aşkın bir ödev algısıyla şekillenmiş biçimi olarak yorumlar (2010, s. 30, 31). Aşk ve evliliğin bir arada olamayacağı yargısı, aşk evliliğinin önünü tıkayan düşünceler gibi görünse de belki burada önemli olan evliliğe yüklenen anlamları gerçeklikle örtüşecek bir zemine oturtma çabasıdır. Başka bir deyişle aşkın kırılğan doğasının bilincinde olmak ilişkiyi başka bir mecrada sürdürülebilir kılmak amacına yönelmelidir.

Popüler aşk romanlarında aşk ve evlilik insanın anlam dünyasında bir gerçeklik olarak sorgulanmaz. Bunun yerine aşk, kadın erkek ilişkilerinde hayatın ve mutluluğun tek anlamı olma rolünü üstlenerek idealize edilir. Roman kahramanları romantik, tutkulu bir aşkı hissettikleri anda hayatlarının ve mutluluklarının tek hedefi aşkları ve tutkuları olur. Böyle olmakla beraber popüler romanların okuyucu oranının edebî romanlara kıyasla daha yüksek olduğu düşünüldüğünde kitlelerin düşünce ve duygu dünyasını daha çok etkilediği söylenebilir. Ahmet Oktay’ın da belirttiği gibi popüler yayınlar daha geniş halk kitlelerine ulaşarak geleneksel kültürün çözülmesini hızlandırır (1993, s. 73). Yukarıda da değinildiği gibi Türk romanı Tanzimat’tan itibaren toplumsal bir sorun olarak kadın erkek ilişkileri, evlilik ve aile konularına temas eder. Bu dönemden itibaren bir sorun olarak görülen özgür seçime dayalı evlilikler ve seküler bir aşk tasarımı Cumhuriyet Dönemi romanlarında daha sağlam bir zeminde net bir duruşla popüler romancılar tarafından ele alınır.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Cumhuriyet Dönemi popüler aşk romanlarında evliliğe giden yolda muhafazakâr yapı artık kırılır. Romancılar görücü usulü evliliğin aksaklıklarına değinmekle beraber olması gerekene odaklanır. Kapalı toplum yapısında kadın erkek ilişkilerinin flörte imkân tanımaması, tarafların birbirini tanımadan evlenmesi eleştirilirken bunun hemen yanına romancılar kadının belirleyici olduğu ve özgür seçimlerini yapabilen kadınları romanlarının merkezine koyar. Mükerrerem Kâmil Su'nun *Istranca Etekleri* romanında geleneksel anlamda evliliğe karşı bir tutum sergilenmekle birlikte bu durum çelişkili bir şekilde sunulur. Berrin "*henüz on beş yaşına girmiş[ken]*" kendisine "*bir şey sorma[dan]*" Cevat ile evlendirilmiştir (1939, s. 23). Evlenme anına kadar hiçbir yakınlaşma yaşamayan ve evliliklerinde birbirlerini tanıyan çift, on yıllık ilişkilerinde birbirini hiç kırmadan mutlu bir hayat yaşar. Hatta Berrin "*Cevadsız bir gün bile aksamadan yaşayamıyacağımı*" düşünecek kadar kocasına sevgi ile bağlıdır (1939, s. 46). Cevat da aynı şekilde "*gönlümün, gözümün bu nefis, tatlı ve son derece uysal kadınla tok olduğunu*" düşünmektedir (1939, s. 48). Ancak Cevat, cinsel bir ihtirasla Nesibe'ye bağlanıp Berrin'i terk ettiğinde evlilikleri sonlanır. Ancak o zaman Berrin, on yıllık evliliğinde sevdiği ve bağlı olduğu adamla evlendirilmesine isyan eder. Berrin kocasına "*Sen, kulaktan kulağa tanıdığım herhangi bir eşyayı ister gibi, beni ailemden istedin. Onlar da eski zamanın şuursuz, anormal evlenme kaidelerinden aldıkları kuvvetle beni sana verdiler. Bu alım satım işinde hayatım mevzuu bahseldiği halde, fikrimi sormak lüzumunu kimse hissetmedi. Hislerimin, düşünüş ve isteklerimin şekli akla bile gelmedi.*" der (1939, s. 85). Bu cümlelerde Cevat'ın ihaneti ile sarsılmış Berrin'in isyanı vardır. Fakat bu isyan, geleneksel evlilik modeline yapılmıştır. Çünkü ihanet öncesinde bu şekilde gerçekleşmiş evliliğe karşı içinde herhangi bir olumsuz düşünce yoktur. Evliliğinin yıkılmasına ve Cevat ile arasının bozulmasına sebep olan şey, sevgi olmadan yapılan bir evlilik değil Cevat'ın sonradan ortaya çıkan ihtirasları olmuştur. Yazar, yıkılan evlilikten sonra geleneksel evlilik aleyhtarı cümleleri sık sık Berrin'e söyler. Fakat romanda Cevat'ın cinsel bir ihtirasla başka bir kadına yönelene kadar geleneksel evlilikle şekillenmiş ilişkileri, mutlu bir evliliği yansıtmaktadır. Yazarın amacı, görücü usulü evliliğin eleştirisini yapmaktır çünkü önerilen ve olması gereken aşk evliliğidir. Romanın kurgusu da ona göre şekillenir. Aşk evliliğinin kabul görebilir olması için görücü usulü evliliğin mutsuzlukla eşdeğer olmasının gösterilmesi gerekir.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Perdeler* adlı romanında toplumsal bir değer ve güç olarak evliliğin ve evlilikte aşk ilişkilerinin geniş bir yorumla okuyucuya sunulduğu görülür. Bu evlilik tasarımının oluşması için yine öncelikle var olan düzenin eleştirilmesi ve aksaklıklarının görülmesi gerekmektedir. Roman kahramanı Perihan'ın yazdığı günlüklerle kurgulanmış romanda "Perde Arası" olarak başlayan ilk bölüm, Perihan'ın genç kızlıktan evliliğe adım atacağı zaman dilimini anlatılır. Bir genç kız için hayatında bir dönüm noktası olarak sunulan bu bölümde kendisini "(...) *gözleri, ayakları bağlı, kasabın bıçağı altına sürülen kurbanlık koyuna benzetiyorum.*" diyen Perihan, sevmediği bir adam olan Rıza ile görücü usulü evleneceği için mutsuzdur (1943, s. 4). Rıza "*para kazanan bir mühendis*" olarak kendinden "*genç bir kızla*" "*bilerek*" ve "*istiyerek*" evlenme kararı almıştır (1943, s. 5). Annesi ve anneanesi ile maddi anlamda sıkıntılı bir yaşam süren Perihan ise ailesine vefa borcunu ödemek için "*seçilmiş*" bir genç kız olarak Rıza ile evlenmeye razı olur. Yapılacak olan evlilik bir aşk evliliği değil, bir anlaşma hükmündedir. Romanda aşkı hiç tanımayan, mağrur, diğer arkadaşları gibi flört ilişkileri yaşamayan ideal bir genç kız olarak sunulan Perihan, "*Mademki kimseyi sevmiyordum, mademki fakir bir ailenin kızı sıfatı ile çahşmağa mahkûmdum.*" düşüncesiyle mantık kaideleri üzerinden ilerleyen bir evliliğe doğru ilk adımını atmıştır (1943, s. 7).

Peride Celal'in *Aşkın Doğuşu* romanında da aşk olmadan yapılan bir evliliğin eleştirisini görmek mümkündür. Yazar romanda kahramanlarına açıkça bunu söyletmesede de roman bunun üzerine kurulur. Zehra, annesinin bir akrabasından gelen mektupta geçen evlilik isteği üzerine, hiç tanımadığı Celal Tahsin'le evlenmek için İstanbul'a götürülür. Bir anlaşma üzerine kurulan bu evlilik tamamen Zehra'nın metalaştırılması üzerine kurulur. Celal Tahsin, taşralı bir kızla mutlu olacağına dair arkadaşları ile bahse

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

girmiş ve bu evlilik gerçekleşmiştir. Zehra, evlilikleri boyunca geleneksel kadın ve evlilik algısının kendine sunduğu rolleri yerine getirmek için elinden geleni yapar. Ancak evliliğinde ve içinde eksik olan aşkın yarattığı boşlukla Osman'a âşık olur. Zehra bir anlamda geleneksel evliliğin karşı kutbunda yer alan aşk evliliğinin savunucusu modelinde sunulan bir kadın kahramandır.

Popüler aşk romanlarında evlilik ve aşk ilişkileri ifrat ve tefrit boyutundadır demek yanlış olmaz. Evlilikte aşkın gerekliliği ve aşkın kutsanması ifrat boyutunda iken evliliğin ve aşkın anlamı hiç sorgulanmaz. Kutsallık atfedilen aşk, irrasyonel şekilde insan hayatının tek amacı olurken evlilik sadece aşkla şekillenmelidir düşüncesine bağlanır. Evlilikten tek beklenti duygusal bir tatmin ve romantik beklentidir. Fakat evliliğin gerçeklik ve duyguların bir bütünü olduğu gerçeği göz ardı edilir. Psikolojik, kültürel ve zihni uyum ile aşkın içinde yaşanan kültür ve toplumla şekillendiği düşüncesine popüler romancılar tarafından pek değinilmez.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *O..ve Kızı* romanında “aşk evliliği” zorunlu bir şart olarak önerilir. Evlilik için ön koşul olan romantik aşk isteği, roman kahramanları tarafından sık sık vurgulanır. Bu, romanda ani bir şekilde kendisini imkânsız çizilen bir aşkın içinde bulan Ayşe özelinden sunulur. Ayşe erkeklere yüz vermeyen, evlenme tekliflerine bile alaycı yaklaşan ve hatta “*flört etmesini hiç sev[meyen]*” ideal bir genç kızdır (t.y., s. 19). Ayşe'ye romancı sık sık sevebileceği bir adamla evlenme fikrini söyler (t.y., s. 19, 108, 122). Ayşe, Mehmet'e evlenmek istediği insanda bulunması gereken özellikleri anlatırken ilk sırada “*Yalnız o beni değil, ben de onu çok seveceğim.*” cümlesiyle aşkla var olan bir evlenme fikri belirtilir (t.y., s. 122). Mehmet de aynı şekilde “*sevemiyecek olduktan sonra*” etrafındaki kadınlara evlenmek için yakınlaşmanın gereksizliğinden bahseder (t.y., s. 134). Dolayısıyla evlenmek için tek değer duygusal tatmindir.

Muazzez Tahsin Berkand'ın *Perdeler* adlı romanında Perihan ve Rıza evliliği, yine romancının sunmak istediği aşk evliliğini anlatmak için tasarlanmıştır. Perihan'ın kuzeni Sacide, aşk evliliği yapmış bir roman kahramanı olarak Perihan'ın mantık ekseninde şekillenen evliliğine bir rol model olarak sunulur. Sacide evleneceği gün “*neşe ile sevinç içinde yüzer[ken]*” Perihan “*cansız ve ateşsiz[dir]*” (1943, s. 13). Perihan, evlendiği ilk gece Rıza'nın “*kendi zevkinden başka bir şey*” düşünmeyen davranışlarıyla derin bir hayal kırıklığı ve korku içindeyken kuzeni Sacide, “*Nahidi delicesine sevdiğim için onunla evlenince saadetten başka bir şey hissetmemiştim.*” der (1943, s. 17). Sacide “*kocasını aşkla sevmiyen*” Perihan için evliliğin ilk günlerinin “*güç tahammül*” edilebilir olduğunu dile getirir (1943, s. 17). Perihan için evlilik, özellikle cinsel anlamda hiçbir yakınlık hissetmediği Rıza ile geçen geceler, sadece kâbus gibi yaşanırken Rıza'nın Perihan'a sadece güzel bir nesne olarak yakınlaşıp duygusal olarak onu yalnız bırakması, Perihan'ı evliliğinde sürekli bir mutsuzluğun içine çeker. Bir süre sonra mutsuzluk karşılıklı bir hâl alır. Perihan'ın kendisini sevmediğini yalnızca “*kendisine tahammül et[tiğini]*” (1943, s. 25) hisseden Rıza, Perihan'ın gözlerinde “*korku[yu]*”, duygularında “*minnettarlık[ı]*” değil aşkı görmek istemektedir (1943, s. 29). Dolayısıyla Perihan bütün gençliğini “*büyük aşk*” a hazırlamışken ailesi için sevmediği, kendinden yaşlı bir adamla evlenmiş, Rıza ise gençliği ve güzelliği için evlendiği Perihan'dan “*soğuk bir kadın*” (1943, s. 34) dışında bir şey bulamamıştır. Ne Rıza ne de Perihan bu evlilikte aradığını bulmuştur. Romanda aşkın müşterek bir yapıyla hem kadın hem de erkek tarafından bir görev bilinciyle beslenmesi gerektiğine vurgu yapılır. Bu bağlamda her ikisi de bunun için çabalasa da hiç doğmamış bir aşkı yeşertemezler. Aşk duygusu olmadan yapılan bu evlilik, her iki roman kahramanı için duygusal yoksunluğa dolayısıyla evliliğin sonlanmasına sebep olur. Yazarın Perihan'a söylediği “*Bugünkü tecrübemle görüşlerim olsaydı, sevmediğim bir adamın karısı olmazdım.*” cümlesi aşkla tasarlanan evlilik modelini sunar (1943, s. 107).

Esat Mahmut Karakurt'un *İlk ve Son* romanında evlilik algısı dönemin diğer popüler romanlarına paralel olarak evlilikte aşk duygusuna öncelik verir. Necla kendisiyle evlenmek isteyen Orhan'a “*Ben*

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

ancak âşık olabileceğim bir adamla evleneceğim.” der (2013, s. 9). Romantik popüler romanlarda hayata anlam katan biricik mutluluk kaynağı aşktır. Fakat romancı kadın yazarlardan farklı olarak Mecdi aracılığıyla erkeğin tahakkümü altında kalmanın kadını mutlu edeceği bir evlilik modeli önerir. Mecdi, bir kadının her şeyden önce kadın olduğunu unutmaması gerektiği ve *“saadeti ancak sevdiği adamın hâkimiyeti altına girerek kazanacağı”* fikrindedir (2013, s. 117). Mecdi’ye göre Necla mutlu olmak istiyorsa evlenmelidir. Ancak bu evlilikte sunulan *“emirlerini dinlemeye mecbur sadece ve basitçe bir kadın olduğunu”* (2013, s. 117) öğretecek bir koca ve sevdiği adamı *“bir gölge gibi takip edecek”* kadındır (2013, s. 118). Kadın *“sevgisiz ve aşksız yaşayamayan”, “bir adamı sevmeye mecbur”* olan bir *“mahluktur”* (2013, s. 119). Yazarın bu düşünceleri modern hayatta yerini alan özgür ve seçimlerini yapabilen kadına karşı duyduğu korkudur.

Kerime Nadir’in *Uykusuz Geceler* romanında yazarın evlilik algısına açıkça gönderme yapan ifadeler yer almaz. Fakat roman karakterlerinin yaşadığı olaylar, aşkın evlilik ile bağlantısını verir. Romanda evliliği kapsayan cinsellik ve duygu bütünlüğü farklı düzlemlerde karşımıza çıkar. Cemile, bekâretini yani *“her şeyini vermiş olduğu”* Rasih tarafından terk edilir (1976, s. 118). Ercüment, kemancı Rasih tarafından terk edilen Cemile’ye evlenme teklif eder. Burada dikkati çeken bir nokta, Cemile’nin bekâret konusundaki kaybını yazarın aşk söz konusu olduğunda bir cezaya dönüştürmemesidir. Bunun sebebi geleneksel tabuları kırmak olduğu kadar aşka yüklenen her şeyi telafi eden güç misyonudur. Cemile sevdiği adamla birlikte olarak bekâretini ona sunmuş ve kendi özelinde bunu bir suça dönüştürmüştür. Ancak romanda Cemile ve Rasih’in aşklarının gelişimini ve mahiyetini göremeyiz. Romanda anlatılan aşk da Cemile’nin aşkı değil Ercüment’in aşkıdır. Çünkü yazar erkeğin kadına bakışını değiştirmek ister. Bu sebeple bu konuya Ercüment’in aşk algısı üzerinden bakmak yerinde olur. Cemile ne yaşarsa yaşasın Ercüment’in gözünde kıymetini yitirmez. Bu anlamda bekâret kavramı toplumsal namus düşüncesinden sıyrılır ve aşkın var olduğu durumlarda namus, aşka yüklenerek bireysellikten soyutlanır. Önemli olan Ercüment’in yaşadığı masum ve saf aşkın namuslu olmasıdır. Ercüment, toplumsal kabullerle şekillenmiş bekâret olgusunu sevdiği kadına ulaşmada bir engel olarak yorumlamaz. Dolayısıyla aşkta ve evlilikte öne çıkan, aşk duygusunun sevilen nesnenin bedeninden bağımsız, kendisi için var olması ve aşkın her şeyi telafi eden gücüdür.

Peride Celal’in *“Ana-Kız”* romanında Canan ve kızı Alev’in aşka yüklediği anlamlar, evliliğe yüklediği anlamlarla yakından ilgilidir. Alev ve Canan’ın aşkları, duygusal bir romantizmden öte tensel bir hazza odaklanır. Bununla birlikte dönemin diğer romanlarına paralel olarak evliliğin bir gereği olarak aşk duygusunun gerekliliği hissedilir. Ancak bu, aşkın iki noktası olan duygu ve haz çizgisinden daha ziyade haz yani tutku noktası baskın gelir. Alev, annesi ve çevresi tarafından *“ideal koca”* olarak tanımlanan ve kendisine âşık olan Fikret’i *“bir erkek olarak hoşu[na]”* gitmediği, *“onu hiç arzu etme[diği]”* için uygun bir eş olarak görmez (1941, s. 11). Alev için uygun eş, cinsel bir çekim duyduğu Reşit olabilir. Nitekim Fikret’in evlenme teklifini sevmediği için reddeder (1941, s. 105). Otuz sekiz yaşında olan anne Canan kendisine senelerdir âşık olan Mithat Şevket Bey’in evlilik teklifini düşünürken yaşı gereği bu evliliğe olumlu bakar. Ancak Mithat Şevket Bey onu *“erkek olarak”* *“heyecanlandırma[z]”* (1941, s. 57). Sevgi ve dostluk hislerini ona karşı hissetse de *“cinsî bir meyil”* ve *“aşk”* söz konusu değildir (1941, s. 57). Canan’ın ve kızı Alev’in kadın erkek ilişkilerinde aradığı, sadece fiziksel ve cinsel çekiciliktir. Roman kahramanları cinselliği duygusal deneyiminin bir parçası hâline getirememişlerdir. Mâhpeyker’den itibaren aşkın sadece haz/madde boyutunu yaşayan kahramanların cezalandırılmaları gereği bu romanda da görülür. Canan, Reşit tarafından terk edilince intihar eder, Alev ise bütün hayatını mahvederek batağın içine saplanır. Yazar olmaması gerekeni göstererek kadın erkek ilişkilerinde olması gerekenin aşk, duygu ve masumiyet olduğunu sunar.

Adres	Address
RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi	RumeliDE Journal of Language and Literature Studies
e-posta: editor@rumelide.com	e-mail: editor@rumelide.com,
tel: +90 505 7958124	phone: +90 505 7958124

Oğuz Özdeş'in *Cennet Yolu* romanında evlilik, âşıkların birleşmesinde varılması gereken son noktadır. İlhan ve Ayla tanıştıktan kısa bir süre sonra, romantik bir akşam gezisinde, daha önce aralarında hiç konuşulmamış olmasına rağmen İlhan'ın teklifiyle garsona aldıkları "beşer kuruluşluk yüziikle" kendi aralarında hemen nişanlanıp evlenmeye karar verirler (1943, s. 46). Bu evlilikte ne aileler ne arkadaşlar, kısacası evlilik seremonisinin gerektirdiği toplumsal şartlar yoktur. Birbirini seven iki sevgili geleneksel evlilik algısından uzaklaşarak evliliği sadece birlikte yaşamının toplumsal bir teminatı olarak görür. Bu durum aslında yüceltilen aşka ve aşk evliliklerine bir tepkidir. Çünkü bu romanda kadın erkek ilişkilerini şekillendiren yüzeysel durumlara eleştiri vardır.

Serpil Sancar, Cumhuriyet Dönemi'nde Türk modernleşmesine yeni bir kimlik kazandırmak için modern bir Türk ailesi yaratma projesi olduğundan bahseder. Bu projenin temeli, modernleşmeyi modern kadınlar üzerinden yürüterek yeni bir aile oluşturma isteğidir. Modern aileyi yaratacak kadınlar, Batılı kadınlara benzemeden aile tasavvuru içinde yer alır. Bu bağlamda şekillenen modern kadınlar her şeyden önce evi ve ailesine bağlı, tüm aile idaresine hükmedebilen görevler üstlenebilmelidir (2012, s. 206-221). Oğuz Özdeş de kadının bu rolü üzerinde durur. Modernleşen kadının görevi toplumsal hayatı oluşturacak olan aileyi şekillendirmektir. Romanda İlhan'ın Ayla'ya olan aşkının kaynağı, Ayla'nın "kadınlığı" değil, sanat başarısıdır (1943, s. 92). Ancak Ayla, bir kadın olarak sevilme ister. Burada yazar, kadın bir kahramanın dilinden evlilik ve aşkta kadının rolünün ne olması gerektiğinden bahseder. Ayla, kadının esas görevinin "içtimai işler[deki]" başarısı olmadığını söyler (1943, s. 93). Bu erkeğin görevidir. Evlilikte kadının görevi "aile vazifesi, çocuk yetiştirmek ve terbiye etmek[tir]" (1943, s. 93). "Çocuk doğurmayan, iyi ana olmıyan kadın, başka ne olursa olsun, daima eksiktir." (1943, s.93). Dolayısıyla bir gazetecinin evlendikten sonra sanat hayatına devam edip etmeyeceği sorusunu Ayla "San'at hayatıma aile içinde ve aile kadını olarak devam edeceğim." cevabını verdikten sonra bunu İlhan'a da onaylatarak yazarın tezini onaylamış olur (1943, s. 107). Yazar, evliliğe romantik anlamlar yüklemenin yanı sıra daha baskın bir şekilde kadın kahramanın gözünden kadının evlilikte olması gereken yeri belirtir. Kısacası tasarlanan evlilik modelinde kadın; modern, eğitilmiş ve modern ailenin oluşumunda görevlerinin bilincinde olarak sunulur.

Popüler aşk romanlarında dikkati çeken diğer bir husus aşk, cinsellik ve evlilik üçlüsüdür. Yazarlar roman kahramanlarını Batılı ve modern bir yaşam içine yerleştirirken Türk toplumunun değerlerinin de korunmasından yanadır. Cinsellik, evliliğin ve duygusal deneyimin bir parçası hâline gelmiştir ancak flört ve cinsellik toplumun ve ahlakî kuralların sınırını aşmamalıdır. Muazzez Tahsin Berkand'ın *Perdeler* adlı romanında Rıza'dan boşanarak Sedat'la evlilik dışı bir ilişki yaşayan Perihan'ın aşkında toplumsal bir kurum olarak evlilik ilişkisine değinilir. Rıza ile yaşadığı mutsuz evlilikten duygusal bir açlık içinde çıkan ve aşka dair büyük bir beklentileri olan Perihan, Sedat'a âşık olur ve evlenmeden onunla birlikte yaşamaya başlar. Evlilik dışı bu ilişkinin toplumsal bir kabul olan evlilikle sonuçlandırılmaması Perihan'ın arkadaşı Belma'nın düşünceleriyle ifade edilir. Perihan, Sedat ile "kayıtsız, şartsız birleşmeği tabii" bulduklarını, aralarında aşk olmazsa nikâhın "sıkıcı bir zincirden ibaret kalacağı" düşüncesindedir (1943, s. 158). Perihan için sevgi söz konusu olduğunda evlilik ilişkisi "pazarlık düşüncesi" olarak değerlendirilen ve duyguyu sınırlandıran bir kabuldür (1943, s. 160). Belma ise Perihan'ın bu düşüncelerinin evliliğin toplumda bu şekilde düşünüldüğünde "izdivaç prensipleri" ve "aile başları[nı]" yok edeceğini dile getirir (1943, s. 159). Bu şekilde yaşanan bir ilişki "cemiyet dışı[dır]" ve toplumsal olarak bir suç ve utanç kaynağıdır (1943, s. 161).

Seven insanların sevgisinin ispatı evlenmektir. Belma Perihan'a "Bence, bir erkeğin sevdiği kadına göstereceği en büyük hürmet, onunla rabitasını resmileştirmektir. Onu sevdiğini, saydığını ispat etmeli, gizli, kaçamaklı buluşmalarla onun kadın gurur ve şerefine kırmaktan kaçmalıdır." der (1943, s. 161). Çünkü evlilik ilişkisi, kadın ve erkeği birleştiren bir bağ olarak birbirlerinden bıkan çiftleri kolay bir

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

ayrılığa götürmez (1943, s. 163). Belma'nın bu düşüncelerine Perihan, "Bu aşk varlığımı son zerresine kadar doldurdu, pazarlıklı düşüncelere yer bırakmadı. Ona, yarını düşünerek benimle evlenmesini teklif edemem. Serbest kuşlar gibi sevişmek istiyoruz biz." cevabını verir (1943, s. 162). Perihan'ın bu düşünceleri karşısında evliliğin savunucusu olarak konuşan Belma, "Aşk evliliği öldürür." klişesine şu yorumu getirir: "Aşktan kastettiğin ihtiraz ise, uzun bir rabitadan sonra da vaziyet aynıdır. Yalnız birincisinde kadınla erkek arasında şefkate, dostluğa ve saygıya dayanan müşterek bir aile hayatı devam eder, temiz bir bağ kalır, ikincisinin sonu ise her şeyi inkâr eden nankör bir ayrılıktır." (1943, s. 163).

Perihan'ın toplumun kabullerini hiçe sayarak serbest bir aşk hayatı yaşaması romancı tarafından affedilmez. Yazar tarafından Belma'nın yaşanacak olanları kehanet olarak dillendirdiği hükümleri, Perihan'ın karşısına gerçekler olarak getirilir. Perihan, Sedat'ın kendinden soğuduğunu hissettiğinde onun evlilik ve aşkla ilgili "ilk defa olarak kanaatleri" sarsılır (1943, s. 205). Perihan "nikâhın bir kadını himaye eden bir kuvvet" olduğunu, Sedat ile evlenmiş olsa terk edilme korkusunu hissetmeyeceğini anlar (1943, s. 205). Artık sevilmediğini hisseden Perihan, bu durumu Belma'ya söylediğinde Belma, "Vaktile müdafaa ettiğim fikrin doğruluğunu bugün anlayabilirsin. (...) Resmileştirilmemiş rabitalarda aşk ateşinin tükenmesi ayrılık demektir." cümlesiyle hem toplumun kabulleri dışındaki ilişkinin onaylanmaması hem de aşkın doğası gereği tükenen yapısının evlilikle dönüşüme uğrayarak şekil değiştirmesi gerektiğini vurgular (1943, s. 208).

Mahmut Yesari'nin Sağanak Altında romanında da evlilik dışı aşk yaşayan Belkis ve Nihat'ın ilişkisi anlatılmaktadır. Romanda evlilik aşkın bir gereği olarak sunulmaz. Dönemin evlilik ve flört ilişkilerini değerlendiren yazar, Belkis'a aşk ve evlilik arasında oluşturulan bağı eleştirme fırsatı verir. Belkis evli çiftlerin aşkı "saf ve temiz duygu addederek", "namus meselesi" çizgisine getirmeyip evliliklerinde flörtü normalleştirmesini eleştirir (1943, s. 34). Ancak ikili arasındaki ilişki, resmî bir rabita ile sağlamlaşmamış bir ilişkinin tehlikeleri ile karşı karşıya bırakılır. Birbirlerinin sevgisinden sürekli şüphe eden âşıklar, bu ilişkinin her an bitebilir olması korkusunu yaşarlar. Nihat'la arasında "hiçbir bağ" olmadığını bilen Belkis, Nihat'ın bir gün "Allahâsımarladık!" diyerek gitmesinden korkmakla birlikte genç bir erkekle olan ilişkisini resmiyete dökerek toplum içinde gülünç olmaktan çekinir (1943, s. 32). Nihat, Belkis ile aynı evi paylaşmasına rağmen kendisini onun eşi olarak göremez. İş arkadaşlarına evli olmadığı için ilişkisinden ve Belkis'tan bahsedemez. Toplum içinde daha rahat olabilmek için Nihat, nikâh teklifinde bulunsa da Belkis reddeder (1943, s. 135). Nihat, ilişkileri resmileşmediği ve eve bir pansiyoner olarak girip sonra Belkis'ın sevgilisi olduğu için "evde hiçbir hükmü" (1943, s. 101) olmadığını, Belkis'ın "tahakküm[ü]" altında yaşadığını hisseder (1943, s. 58). Nitekim bu ilişki, Belkis'ın ayrılma isteği ile bir anda sonlanır (s. 294). Yazar, hiçbir şekilde açıkça suç olarak addetmediği bu ilişkiyi ayrılıkla sonlandırarak bir anlamda evlilik dışı bu ilişkiyle âşıkları cezalandırır.

Sonuç

Türk romanı ilk örneklerinden itibaren kadın, kadın erkek ilişkileri ve evlilik konularına toplumsal bir sorun olarak daima temas etmiştir. Tanzimat ve Servet-i Fünûn romancılarının tasarladıkları geleneksel evlilikten aşk evliliğine geçiş hayali dünden bugüne gerçeklik kazanmıştır. Bu dönüşümde en büyük engel olarak görülen kapalı toplum yapısıdır. Bu yapının kırılmasında Cumhuriyet'in ilk yıllarında yazılmış popüler romanların rolü vardır. Nitekim romancılar, romanları vasıtasıyla bir aşk algısı oluşturur. Bu algı, evliliğin aşk gibi romantik bir duyguyla şekillenmesi düşüncesinde anlam bulur. Elbette bunun toplumsal ve kültürel arka planında Cumhuriyetin seküler toplum düşüncesinin de etkisi vardır. Kadın erkek ilişkilerinin Cumhuriyet Türkiye'sinde açık ve bağımsız yaşanma isteği romancıları bu tarz kurgulara yönlendirir. Romancılar özellikle evlilik için geleneksel algıdan uzaklaşan romantik aşkı model olarak sunmakla birlikte evliliği sadece duygusal bir form değil, cinsel duyguların ve aile kurumunun düzenlemesi içinde aracı yapar. Nitekim Cumhuriyet Dönemi romanlarında görüldüğü gibi

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

aşk, evliliğin ana damarını oluşturur. Yazarlar, âşıklar arasında bir aşk başlamışsa bunun evlilikle sonlanması gerekliliğini ya da aşksız yapılan evliliklerin aşkta mutsuzluğun ana sebebi olduğu düşüncesini sunar.

Cumhuriyet Dönemi popüler romanlarının en dikkat çekici yanı kadının yaşadığı dönüşümdür. Özellikle kadın yazarların aşkı merkeze aldıkları romanları eril zihniyete bir başkaldırıdır. Kadın yazarlar, oluşturdukları kahramanlarla erkeğin seçici rolünü elinden alır. Aşk ve evlilik seçimlerinde kadın, özgür bir şekilde seçimlerini yapıp belirleyici olan taraf olur.

Türk toplumunun aşka pek yer bırakmayan geleneksel evlilik modeli olan görücü usulü evlilik, romanlarda aşk evliliğinin tasarlanmasında karşıt bir tez olarak gösterilir. Mükerrerem Kâmil Su'nun *Istranca Eteklerinde*, Muazzez Tahsin Berkand'ın *Perdeler*, Peride Celal'in *Aşkın Doğuşu* romanlarında görücü usulü evlilikler, kadın erkek ilişkilerinde mutsuzluğun ana sebebi olarak sunulur ve aşk evliliğinin onayı için bir fondur. Romancılar okuyucuya bunu göstermekle yetinmeyerek duygusal tatmine ve mutluluğa imkân veren aşk evliliklerine yer verir. Hatta Muazzez Tahsin Berkant'ın *O..ve Kızı* romanında aşk evlilik için zorunlu bir şarttır.

Görücü usulü evliliklerin kadın erkek ilişkilerinde makbul olmaması romancılar için Türk toplumunun kültürel dokusundan tamamen kopmak anlamına gelmez. Özellikle flört ve cinsellik konuları, ahlaki ve toplumsal çizgileri aşmamalıdır mesajı romanların örtülü bir beyanıdır. Muazzez Tahsin Berkand'ın *Perdeler* romanı, Peride Celal'in *Aşkın Doğuşu* romanı bu sınırları okuyucuya hissettirir. Bu bağlamda Tanzimat Dönemi romanlarında cinselliğin olumsuzlanması yerini Cumhuriyet Dönemi popüler romanlarında evlilik dışı ilişkilerde yaşanan cinselliğin olumsuzlanmasına bırakır. Eğer kadın erkek arasında resmi bir bağ yoksa cinselliği yaşayan kadınlar cezalandırılır. Çünkü bu ilişkiler yozlaşmaya ve aile kurumunun çökmesine bir sebeptir. Mahmut Yesari'nin *Saçanak Altında*, Muazzez Tahsin Berkand'ın *Perdeler*, Peride Celal'in *Ana-Kız* romanları bu konulara temas eder. Cinsellik ve bekâret özellikle Kerime Nadir'in *Uykusuz Geceler* romanında aşkın her şeyi affedici gücüyle yeniden yorumlanır.

Erkek yazarların romanlarında dikkati çeken bir husus, aşk ve evlilik söz konusu olduğunda kadına biçilen görev ya da nerede durması gerektiğini hatırlatan sözlerdir. Özellikle Esat Mahmut Karakurt'un *İlk ve Son* romanında kendini hissettiren mütehakkim erkek ve modern ama durması gerektiği yeri bilen kadın imajı, Oğuz Özdeş'in *Cennet Yolu* romanında ise modern, eğitilmiş ama Batılı kadınlara benzemeyip temel sorumluluğu ailesi olan kadın vardır.

İncelenen romanların hepsinde dikkat çeken ortak yön ise aşk ilişkilerinde kahramanların, özellikle kadın kahramanların, tek mutluluk sebebinin aşk olmasıdır. Aşkı bulamayan kahramanlar, hayatlarında daima bir eksiklik hisseder ve mutluluk için yerine koyabilecekleri başka hiçbir değerleri yoktur.

Kaynakça

Arslan, H. (2002). Eylül ya da bir aşkın analizi. *Hece / Türk Romanı Özel Sayısı*, 65/66/67 (6), 560-572.

Berkand, M. T.(t.y.).*O..ve kızı* (1. Baskı).İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Berkand, M. T.(1943).*Perdeler*(1. Baskı).İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Canbaz Yumuşak, F. (2012). Osmanlıdan Cumhuriyete Türk romanında aile kurumu ve ütopyik romanlarımızda aile. *Muhafazakâr Düşünce*, 8(31), 155-176.

Celal, P. (1941).*Ana-kız*(1. Baskı).İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Celal, P.(1944).*Aşkın doğuşu* (1. Baskı). İstanbul: Semih Lûtfi Kitabevi.

De Beauvoir, S. (2010).*Kadın "ikinci cins" / evlilik çağı* (Çev: B. Onaran). İstanbul: Payel Yayınevi.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

- Dell, F. (2005). Makineçağında aşk.İçinde A. Krich (Edt.), *Aşkın anatomisi* (ss. 47-65). İstanbul: Say Yayınları.
- DeRougemont, D. (2005). Çağdaş çiftin içinde bulunduğu bunalım. İçinde A. Krich (Edt.), *Aşkın anatomisi* (ss. 79-91). İstanbul: Say Yayınları.
- Dino, G. (2008).*Türk romanının doğuşu*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Halilov, S. (2015).*Felsefe optiğinden aşkın renkleri*. Ankara: Binyıl Yayınevi.
- Issı, A. C. (2002). Türk edebiyatının romanla tanışması.*Hece / Türk Romanı Özel Sayısı*, 65/66/67 (6), 16-20.
- Karakurt, E. M. (2013).*İlk ve son*(1. Baskı).Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karpat, K. H. (2017).*Osmanlı'dan günümüze edebiyat ve toplum*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Lupton, D. (2002).*Duygusal yaşantı / sosyo-kültürel bir inceleme* (Çev: M. Cemal). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Malinowsky, B. (2005). İçgüdüden duyguya. İçinde A. Krich (Edt.), *Aşkın anatomisi* (ss. 15-35). İstanbul: Say Yayınları.
- Mitchell, S. A. (2013). *Aşk sürebilir mi? / zamana karşı romantik aşkın kaderi* (Çev: C. Alpan).İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Moran, B. (2004). *Türk romanına eleştirel bir bakış 1*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nadir, K.(1976).*Uykusuz Geceler*(7. Baskı).İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Oktay, A. (1993).*Türkiyede popüler kültür*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özcan, R. (2014).*Türk romanında aşk*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Özdeş, O. (1943).*Cennet yolu*(1. Baskı).İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Özgül, M. K. (2002). Romanın hikâyesi.*Hece / Türk Romanı Özel Sayısı*, 65/66/67 (6), 7-15.
- Parla, J. (2006). *Babalar ve oğullar / tanzimat romanının epistemolojik temelleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sancar, S. (2012).*Türk modernleşmesinin cinsiyeti / erkekler devlet, kadınlar aile kurar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- SarıçelikAbbasbeyli R. (2014). Tanzimat'tan cumhuriyet'tetürk romanında aşk ilişkileri. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi (Uhive)*, 2(5), 116-135.
- Simonnet, D. (2015).*Aşkın en güzel tarihi* (Çev: S. Özen). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Su, M. K. (1939).*Istranca eteklerinde*(1. Baskı).İstanbul: Semih Lûtfi Kitabevi.
- Şahin, İ. (2000). Türk romanının tarihî gelişimi. *Türk Yurdu / Türk Romanı*, 153-154 (20), 45-65.
- Tanpınar, A. H. (2005).*Edebiyat üzerine makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Timuçin, A. (2010).*Aşkın diyalektiği*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Timur, T. (2002).*Osmanlı-Türk romanında tarih, toplum ve kimlik*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Yalçın, A. (2006).*Cumhuriyet dönemi türk romanı / 1920-1946*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yesari, M. (1943).*Sağanak altında*(1. Baskı).Ankara: Akba Kitabevi.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124